

'הרי זו תקבר'. אף לפי דעת התנאים (לב: וכן הלכה), שבכור בעל מום נאכל לנכרים – זה דוקא בכור שהותר על פי מומחה, שיש לו היתר אכילה לישראל, אבל בכור שאסור באכילה לישראל, אסור גם לנכרים וגם לא לבהמה, הלכך טעון קבורה (עפ"י תוס' לב: וע' ב'חדושי הגרי"ו כאן).

דף כב

'אמאי תקבר? כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה' – שאין הכל יודעים שחררת דם יש להחזיקה כולד. לא כן שליה שדינה להישלך לכלבים (משנה חולין ט:). – הכל יודעים שנחשבת כולד (ב"ח ועוד – יו"ד שטו, ז).

'משום ביטול ברוב נגעו בה'. המרדכי (בסוף חולין) חידש שאין תורת ביטול ברוב אלא בדבר שהיה ניכר בתחילה בפני עצמו ונתערב, אבל היה מעורב מאו ומעולם – אינו בטל. והעיר על כך מסוגיתנו, ותירץ שהולד היה ניכר בתחילה ורק אח"כ נימוח.

וע' בבאר הענין במשנה למלך (מטמאי משכב ומושב א, יד) ובספר יד דוד. ובעיקר דברי המרדכי – ע' פרי מגדים יו"ד יד בשפ"ד סק"ב; חדושי הגר"ר בענגיס ח"א לו, ד ד"ה אכן; עונג יום טוב לד לה; מנחת שלמה ס, ג. ע"ע במובא ביוסף דעת זבחים כו.

– אעפ"י שהולד בטל ברוב דם וגנונים לענין דיני קדושת בכור ואיסורו ולענין טומאה – אעפ"כ יש כאן שם 'לידה' לענין פטור הבא אחריו – ע"ע במובא להלן כג.

'דאמר ר' יוחנן: ראב"י ור"ש אמרו דבר אחד'. כיוצא בזה סגנונו של רבי יוחנן [ואביי] בכמה מקומות, להעמיד דברי תנאים בשיטה אחת. ע' במצוין ביוסף דעת ב"מ מז.

'של בהמה כשל ערב'. רש"י פרש 'של בהמה' – לענין טומאת מגע של העובר. ואולם מדברי הרמב"ם (בכורות ד, יג. עפ"י הלחם-משנה) נראה שמפרש לענין פטור בכורה; שאם העגיל ראשו כפיקה נחשב כולד והבא אחריו אינו בכור. אבל לענין טומאה – כתבו המפרשים – גם אם הגיע לשיעור זה, כל שלא יצא או הוציא אחד מאבריו – אינו מטמא, שהרי הוא נותר בשחיטת אמו, וקל וחומר שמועילה מחיצת אמו לטהרו מידי נבלה (כמו שלמדו בחולין ע:). וע"ע רמב"ן; חזון איש (כא, א); חדושי הנצי"ב.

[מחלוקת ר' מאיר ר' יהודה וראב"ד, ודאי אינה אמורה לענין בהמה אלא באדם [ודבר הלמד מענינו הוא – בתוספתא אהלות פ"ח, העוסקת בטומאת אהל] – שהרי לפירוש הרמב"ם אין נידון שיעור הפתיחה בבהמה לענין 'טומאה בלועה' אלא הנידון על שיעור הולד לענין בכורה, והרי ראב"ד אמר שאין צריך כלל שיעור בולד אלא בפתיחה – אלא ודאי הנידון בתוספתא לענין עובר אשה, ולטומאה].

'גוש הבא מבית הפרס ומארץ העמים...'. כצ"ל.

'מארץ העמים...'. מה שכתב רש"י (כאן ובסנהדרין יב.) שמטמא באהל – כבר תמהו המפרשים (עתוס' סנהדרין שם) הלא עפר הבא מארץ העמים לארץ ישראל אינו מטמא אלא במגע ולא באהל. ויש מי שכתב

להגיה 'במגע' במקום 'באהל' (ע' משנה למלך הל' טומאת מת יא, א. וע' ברש"ש וביד דוד ועוד).
ואולם יש אומרים שלדעת התנאים האומרים שנכרי מטמא בטומאת אהל, אף עפר הבא מארץ העמים
מטמא באהל. ויש אומרים שלאחר שחזרו וגזרו על אויר ארץ העמים שמטמא, כמו כן מטמא עפרה
באהל (עתוס' שבת טו: וגטין ת: נזיר נד:).

*

קדש לי כל בכור פטר כל רחם – 'רחם' נוטריקון: רשות, חובה, מצוה. רמז: הכל כך יהיה קודש,
ואפילו דברי הרשות. (ספרים).

דף כג

'גזרה שמא יביא קב חולין טמאים ממקום אחר וקב ועוד ממין זה, סבר איבטלינהו ברובא, וכיון
דאיכא האי משהו מצא מין את מינו וניעור' – הלכך גזרו שלא להכשיר לקבל טומאה, ועל ידי כך
יהא אדם זכור שאין כאן טהרה גמורה ולא יבוא לערב חולין טמאים כדי לטהרם. אבל אם עירב קב
חולין טמאים – יש כאן רוב טמא, אעפ"י שלא הוכשרו החולין (פשוט).

מכאן שלביטול ברוב אין צורך 'חד בתרי' כפשוטו, אלא גם אם כמות הרוב מרובה מעט מן המיעוט –
המיעוט בטל (עפ"י פרי חדש יו"ד קט סק"ד ועוד. וכ"ד הפמ"ג בפתיחה להל' תערובות ח"א א).

'נבילה בטילה בשחוטה...'. נתבאר במנחות כג.

'אתון בדרב חסדא מתניתו לה' ולכך הוקשה לכם, כי קשה להעמיד דבריו לענין מגע ולא לענין משא,
שהרי אמורא צריך לפרש דבריו. 'אנן בדר' חייא מתנינן לה' ודרך התנאים לקצר ואינם צריכים לפרש
דבריהם, ולכך 'איתמר עלה אמר ר' יוסי ברבי חנינא טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא' (מ"מ
קדושים).

ענין זה שדרך האמוראים לפרש דבריהם, נמצא לרוב בדברי הראשונים – ע' רשב"ם פסחים קב. תוס' ביצה כה. שבועות כו:
רשב"א ב"ק ת: כה: ב"ב קז. חולין מה: ריטב"א מכות יז: וע' גטין ד רע"א ובגליוני הש"ס שם; ט"ז יו"ד סט, ב; מהר"ץ חיות
ריש סוטה; חוברת אור תורה (אלול תנש"א) מהגאון נאמ"ן שליט"א, בהגהות לעירובין יז.

'אלא לר' יוחנן דאמר אחת זו ואחת זו עד לכלב, הא חזיא לכלב? קשיא'. ואף על פי שהלכה כר'
יוחנן, פסק הרמב"ם (טומאת אוכלין טז, ד-ה) כרבי ירמיה ורב דימי שטומאה כמאן דאיתא, וחוזרת וניעורה
(וכן נראה מהרשב"א (בתשובה ח"א רפו) שנקט לעיקר).

וטעם הדבר, כיון שלא הסיקו ב'תויבתא' אלא ב'קשיא', לא נדחתה ההלכה משום קושיא זו. אדרבה,
בשני מקומות שנינו שמטמא במשא; לענין אפר פרה שנתערב ולענין נבלה בשחוטה (עפ"י לקוטי הלכות).
א. לענין תערובת אפר ונבלה פסק הרמב"ם שמטמא במשא, ואילו לענין חררה פסק שאינו מטמא, וכבר עמדו על כך
המפרשים. ויש שפרשו שתערובת לח בלח שונה, שבטל הדבר לגמרי – ע' בכסף משנה אה"ט ספ"א, בשם ר"י קורקוס. וע"ע